بروز افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان

فرزاد ابراهیم زاده[1,2]، مهرزاد قربانی[3]، جواد ناصریان*[4]، مهناز مردانی[5]

۱- مربی، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت و تغذیه، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.
۲- دانشجوی دکترای تخصصی آمار زیستی، گروه آمار زیستی، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۳- استادیار، گروه ریاضی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، تهران، ایران.
۴- مربی، گروه ریاضی-آمار، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
۵- دانشیار، گروه تغذیه، دانشکده بهداشت و تغذیه، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

یافته / دوره هفدهم / شماره ۴ / زمستان ۹۴ / مسلسل ۶۶

چکیده

دریافت مقاله: ۹۴/۸/۱۰ پذیرش مقاله: ۹۴/۱۱/۱۷

مقدمه: افت تحصیلی به معنای عدم موفقیت در تحصیل می باشد که در دانشجویان علوم پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است و بصورت بحرانی تری خود را نشان می دهد. این مطالعه به منظور بررسی میزان افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شده است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه همگروهی، پرونده تحصیلی کلیه ورودی های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ دانشگاه علوم پزشکی لرستان از آموزش کل و معاونت دانشجویی اخذ گردید و اطلاعات جمعیت شناختی و سوابق آموزشی در یک چک لیست وارد گردید. افت تحصیلی بر اساس معدل کل نامطلوب، مشروطی، طولانی شدن مدت تحصیل، اخراج و انصراف از تحصیل تعریف گردید و برای مدل بندی عوامل مرتبط با آن از رگرسیون لوجستیک تحت سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده شد.

یافته‌ها: بروز تجمعی افت تحصیلی در دانشجویان مورد مطالعه ۲۵/۱٪ بود. درضمن عوامل مرتبط با افت تحصیلی شامل دانشکده محل تحصیل، دوره تحصیلی، مقطع تحصیلی، فاصله بین مقاطع تحصیلی قبلی و فعلی، جنسیت و محل سکونت بوده اند ($P<0/05$). بین بروز افت تحصیلی و سهمیه قبولی ارتباط معناداری مشاهده نگردید.

بحث و نتیجه‌گیری: مهمترین گروه های در معرض خطر شامل دانشجویان دانشکده پزشکی و بهداشت، دانشجویان دوره شبانه، دانشجویان مقطع کاردانی و دکترای حرفه ای، دانشجویان مذکر، دانشجویان دارای فاصله زیاد بین مقاطع تحصیلی و دانشجویان ساکن خوابگاه دانشجویی بوده اند؛ لذا پیشنهاد می گردد تا این افراد از ابتدای تحصیل به مراکز مشاوره یا اساتید راهنمای آموزشی معرفی گردند و مورد توجه ویژه قرار گیرند.

واژه‌های کلیدی: افت تحصیلی، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، رگرسیون لوجستیک.

*آدرس مکاتبه : زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، گروه ریاضی، آمار.
پست الکترونیک: nasseryan.javad@gmail.com

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

مقدمه

برای افت تحصیلی تعاریف متفاوتی ارائه شده است که وجه مشترک همه آنها ناتوانی و شکست در انجام و اتمام موفقیت آمیز دوره تحصیلات رسمی است (۱). سازمان یونسکو مفهوم افت تحصیلی را به تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت آموزشی و تحصیلی فراگیران نسبت می دهد (۲،۱). برآیندی از کلیه تعاریف را می توان در قالب این تعریف عملیاتی گنجاند: « افت تحصیلی به معنای عدم موفقیت در تحصیل می باشد که با معیارهایی نظیر مشروطی، معدل نامطلوب، تکرار درس، طولانی شدن مدت تحصیل، اخراج، انصراف و ترک تحصیل قابل بررسی است» (۳).

بدیهی است که پدیده افت تحصیلی علاوه بر اتلاف هزینه ها، موجب دیرتر راه یافتن فرد به بازار کار، سرخوردگی و از دست رفتن روحیه وی شده و خسارات زیادی به خود دانشجو، خانواده ها، جامعه و کشور وارد می کند (۴،۵) و ممکن است رفتارهای اجتماعی منفی نظیر ترک تحصیل یا ترک خانواده، اعتیاد به مواد مخدر و الکل، افسردگی و خودکشی را به دنبال داشته باشد (۷-۴).

در این میان، افت تحصیلی دانشجویان و به طور اخص دانشجویان علوم پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا اگر یک فارغ التحصیل حیطه علوم پزشکی دارای معلومات مناسب دانشگاهی نباشد به علت حساسیت شغلی و ارتباط آن با سلامت افراد جامعه، این مشکل به صورت بحرانی تری خود را نشان می دهد (۴،۵). بنا بر تحقیقات انجام شده حدود ۱۲ درصد از دانشجویان دانشگاههای علوم پزشکی کشور در طی تحصیل خود، حداقل یک ترم مشروط می شوند که موجب مشکلات روحی – روانی شده و آنان را در معرض خطر محرومیت از تحصیل قرار می دهد (۲،۳،۶).

در مطالعات بسیاری سعی شده تا عوامل مؤثر بر افت تحصیلی در دانشجویان کشور بررسی شود که این عوامل عمدتا عبارتند از : سن بالا، جنسیت مذکر، سکونت در خوابگاه، غیر بومی بودن، اشتغال پاره وقت، متأهل بودن، پایین بودن سطح سواد والدین، معدل پایین دوران متوسطه، فاصله زیاد بین اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، استفاده از سهمیه ایثارگران، میزان علاقه و انگیزه ناکافی به رشته تحصیلی و عدم امیدواری به آینده شغلی، ابتلا به افسردگی، عزت نفس پایین، تحصیل در دوره شبانه و یا ناپیوسته، عدم برنامه ریزی جهت مطالعه، عدم مشاوره تحصیلی، عدم حضور در کلاس درس و بسیاری عوامل دیگر که البته نتایج مطالعات فوق بیانگر تناقضات بسیاری است(۱۴-۱). این تناقضات، صرفنظر از تفاوت در تعداد حجم نمونه و روش نمونه گیری ، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و مکان پژوهش، عمدتاً ناشی از انتخاب معیارهای متفاوت جهت اندازه گیری افت تحصیلی است؛ طوری که در برخی مطالعات فقط به عامل مشروطی (۸،۱،۱۲)، در برخی موارد به عامل معدل کل دوران تحصیل (۶،۵،۹،۱۱)پرداخته شده، در برخی موارد بطور توام به عامل مشروطی و عامل معدل توجه شده (۴،۲،۷،۱۰،۱۳)، در موارد معدودی به عامل طولانی شدن مدت تحصیل اشاره شده (۳،۱۳) و به استثنای یکی از مطالعات انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی کاشان در هیچ یک از مطالعات صورت گرفته به مقوله انصراف از تحصیل و اخراج از محل تحصیل پرداخته نشده است (۳). حال با توجه به اهمیت موضوع و وجود تناقضات آشکار و نیز نقص متدولوژیک اکثر مطالعات انجام شده و با عطف به این مهم که در سالیان اخیر مطالعه گسترده ای در زمینه شیوع افت تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام نشده است، لذا محققین در صدد این برآمدند تا پژوهش جامعی به منظور بررسی شیوع افت

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

تحصیلی و عوامل مرتبط با آن بر اساس جمیع شاخص های افت تحصیلی در ۶ سال متوالی انجام دهند.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه همگروهی، جامعه آماری شامل پرونده تحصیلی کلیه دانشجویان ورودی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ دانشگاه علوم پزشکی لرستان بوده است . دانشجویانی که از سایر دانشگاهها مهمان شده بودند وارد مطالعه نشدند ولی دانشجویان انتقالی از سایر دانشگاهها مد نظر قرار گرفتند و از آنجا که کلیه افراد مورد نظر مورد مطالعه قرار گرفتند، لذا از روش سرشماری استفاده گردید. لازم به ذکر است که دانشجویان مذکور از ابتدا تا انتهای دوره تحصیل از نظر بروز مشکلاتی نظیر معدل کل نامطلوب، طولانی شدن مدت زمان تحصیل، مشروطی، انصراف از تحصیل و اخراج از دانشگاه مورد پیگیری قرار گرفتند. برای گردآوری اطلاعات، از اطلاعات موجود در آموزش کل دانشگاه شامل اطلاعات نرم افزار آموزشی سما و در صورت فقدان این اطلاعات در نرم افزار سما، از پرونده های تحصیلی موجود در بخش بایگانی استفاده گردید و در پاره ای موارد نیز از اطلاعات موجود در معاونت دانشجویی فرهنگی استفاده گردید (نظیر وضعیت سکونت دانشجویان در خوابگاه یا غیر خوابگاه). بدین منظور ابتدا چک لیستی محقق ساخته و دو قسمتی حاوی اطلاعات جمعیت شناختی و سوابق تحصیلی افراد طراحی گردید و روایی ابزار بر اساس بررسی متون و نظر سه نفر از اعضای هیات علمی مورد تأیید قرار گرفت (روایی صوری و محتوایی) و پایایی ابزار به روش آزمون توافق کاپا و بر روی ۳۰ چک لیست توسط دو مشاهده گر تأیید گردید. این چک لیست حاوی متغیرهای زیر بود:

دانشکده محل تحصیل،رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی(کاردانی ، کارشناسی ناپیوسته، کارشناسی پیوسته و دکترای حرفه ای)، دوره تحصیلی (تحصیل در دوره روزانه یا شبانه)، نوع سهمیه قبولی (آزاد، شاهد و ایثارگران)، فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه (بر حسب سال)، جنس دانشجو، سن دانشجو (سن بدو ورود به دانشگاه بر حسب سال) و وضعیت سکونت (خوابگاه یا غیر خوابگاه).

افت تحصیلی نیز بر اساس وجود حداقل یکی از این شاخص های پنج گانه سنجیده شد (۳): معدل نامطلوب (زیر ۱۴ بودن معدل کل در فرد فارغ التحصیل)، مشروطی (زیر ۱۴ بودن معدل حداقل یک ترم در دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی و کارورزی و زیر ۱۲ بودن معدل حداقل یک ترم در سایر دانشجویان)، طولانی شدن مدت تحصیل (سنوات بیش از ۴ ترم در دانشجویان مقطع کاردانی یا کارشناسی ناپیوسته، سنوات بیش از ۸ ترم در دانشجویان مقطع کارشناسی پیوسته و سنوات تحصیل بیش از ۱۴ ترم در دانشجویان پزشکی)، اخراج از محل تحصیل (بر حسب درج یا عدم درج در پرونده های تحصیلی) و انصراف از تحصیل (بر حسب درج یا عدم درج در پرونده های تحصیلی).

در نهایت، توسط همکاران طرح (شاغل در اداره آموزش کل دانشگاه و نیز معاونت دانشجویی فرهنگی) اطلاعات مورد نظر در چک لیست مذکور ثبت گردید و در نهایت در رایانه و نرم افزار spss نسخه ۱۸ وارد گردید. برای آنالیز داده ها از روشهای آمار توصیفی، نظیر جداول توزیع فراوانی و جداول توافقی استفاده گردید و برای آزمون فرضیات از آزمون مجذور کای (جهت بررسی تک به تک عوامل مرتبط با افت تحصیلی) و مدل رگرسیون لوجستیک (جهت مدل بندی همزمان عوامل مرتبط با افت تحصیلی) تحت سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده گردید. درضمن برای جلوگیری از پدیده همخطی بین متغیرهای مستقل، متغیرهای رشته تحصیلی و سن ورود به دانشگاه که همبستگی بالایی با سایر متغیرهای مستقل داشتند از مدل بندی کنار گذاشته شدند.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

این مقاله بر گرفته از یک طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی لرستان بوده که مهمترین نکته اخلاقی آن، رعایت اصل محرمانه بودن اطلاعات دانشجویان بوده است؛ لذا این اصل در کلیه مراحل جمع آوری و آنالیز آماری داده ها رعایت گردید.

یافته‌ها

از بین ۱۳۹۴ دانشجوی مورد مطالعه، ۷۱/۹٪ مربوط به دانشکده بهداشت یا پیراپزشکی، ۴۰/۸٪ مربوط به رشته های پرستاری، بهداشت خانواده و بهداشت محیط، ۸۴/۷٪ دانشجوی دوره روزانه، ۶۹/۵٪ دانشجوی مقطع کاردانی، ۹۷/۱٪ دارای سهمیه قبولی آزاد و فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه در ۵۷/۲٪ ایشان ۳-۲ سال بوده است. درضمن ۷۰/۷٪ دانشجویان دختر، سن ورود به دانشگاه در ۴۸/۴٪ آن ها کمتر یا مساوی ۱۹ سال و ۶۷/۴٪ ایشان ساکن خوابگاه های دانشجویی بودند. سایر جزئیات در جدول ۱ آمده است.

بر اساس جدول ۲، بروز تجمعی افت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان حدود ۲۵/۱٪ بود. شایع ترین مؤلفه افت تحصیلی مربوط به طولانی شدن مدت زمان تحصیل (۱۵/۴٪) و پس از آن مربوط به معدل کل نامطلوب (۱۱/۰٪) بوده است که البته سایر جزئیات در جدول ۲ آورده شده است.

در جدول۳، بروز افت تحصیلی و ارتباط آن با تک تک عوامل جمعیت شناختی و آموزشی تبیین گردیده است. بر اساس آزمون مجذور کای، بین بروز افت تحصیلی و متغیرهای دانشکده، رشته تحصیلی، دوره تحصیلی، مقطع تحصیلی، فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه، جنسیت، رده سنی و محل سکونت ارتباط آماری معناداری وجود داشته است ($P<0/05$) و البته متغیر سهمیه قبولی در ارتباط معنادار با بروز افت تحصیلی نبود. سایر جزئیات این ارتباط سنجی در جدول ۳ تنظیم شده است.

در جدول ۴، نتایج مدل بندی عوامل مؤثر بر بروز افت تحصیلی در دانشجویان با استفاده از رگرسیون لوجستیک آمده است. نتایج مدل رگرسیون لوجستیک نشان داد که نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دانشکده بهداشت ۵۸/۴٪ کمتر از دانشجویان دانشکده پزشکی بوده ($P<0/001$)، نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دانشکده پیراپزشکی نیز ۷۴/۷٪ کمتر از دانشجویان دانشکده پزشکی ($P<0/001$) و سرانجام نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی حدود ۷۰/۸٪ کمتر از دانشجویان دانشکده پزشکی بوده است ($P=0/003$) و البته به رغم این که نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دانشکده پرستاری الیگودرز ۷۰/۸٪ کمتر از دانشکده پزشکی بوده ولی این تفاوت از نظر آماری معنادار نبوده است.

همچنین نتایج مدل رگرسیون لوجستیک نشان داد که نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دوره روزانه ۴۴/۱٪ کمتر از دانشجویان دوره شبانه بوده است ($P=0/013$)، در دانشجویان پسر ۲/۴۲ برابر بیشتر از دانشجویان دختر بوده ($P<0/001$) و در دانشجویان ساکن خوابگاه دانشجویی حدود ۱/۳۳ برابر بیشتر از سایر دانشجویان بوده است ($P=0/048$). درضمن نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان مقطع کارشناسی ناپیوسته ۷۷/۱٪ کمتر از دانشجویان مقطع کاردانی ($P<0/001$)، در دانشجویان کارشناسی پیوسته حدود ۵۶/۴٪ کمتر از دانشجویان مقطع کاردانی ($P=0/027$) و در دانشجویان دکترای حرفه ای حدود ۷۰/۸٪ کمتر از دانشجویان مقطع کاردانی مشاهده گردیده است ($P=0/050$). درضمن نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویانی که فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورودشان به دانشگاه ۵-۴ سال بوده حدود ۲/۲۲ برابر بیشتر از دانشجویانی بوده

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

که فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورودشان به دانشگاه ۱-۰ سال بوده (P=۰/۰۰۴) و همچنین در دانشجویانی که فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورودشان به دانشگاه ۶≤ سال بوده حدود ۲/۷۶ برابر بیشتر از دانشجویانی بوده که فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورودشان به دانشگاه ۱-۰ سال بوده است (P=۰/۰۰۱). لازم به ذکر است به رغم این که نسبت شانس افت تحصیلی در دانشجویان دارای سهمیه ایثارگران ۱/۴۵ برابر بیشتر از سایر دانشجویان بوده ولی این تفاوت از نظر آماری معنادار نبوده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی دانشجویان ورودی سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی لرستان بر حسب دانشکده، رشته تحصیلی، دوره تحصیلی، مقطع تحصیلی، سهمیه قبولی، فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه، جنس، رده سنی و محل سکونت

نام متغیر	نام رده	فراوانی	درصد
دانشکده	پزشکی	۱۳۶	۹/۸
	بهداشت	۵۹۵	۴۲/۷
	پیراپزشکی	۴۰۷	۲۹/۲
	پرستاری و مامایی	۲۰۶	۱۴/۸
	پرستاری الیگودرز	۵۰	۳/۶
رشته تحصیلی	علوم آزمایشگاهی	۱۱۸	۸/۵
	بهداشت مبارزه با بیماریها	۱۰۶	۷/۶
	بهداشت خانواده	۱۷۰	۱۲/۲
	بهداشت محیط	۱۸۸	۱۳/۵
	بهداشت حرفه ای	۵۴	۳/۹
	مهندسی بهداشت محیط	۶۸	۴/۹
	فوریت های پزشکی	۸۰	۵/۷
	اتاق عمل	۱۱۷	۸/۴
	هوشبری	۱۳۵	۹/۷
	مدارک پزشکی	۷۰	۵/۰
	پرستاری	۲۱۰	۱۵/۱
	مامایی	۴۶	۳/۳
	سایر رشته ها	۳۲	۲/۲
دوره تحصیلی	روزانه	۱۱۸۱	۸۴/۷
	شبانه	۲۱۳	۱۵/۳
مقطع تحصیلی	کاردانی	۹۶۹	۶۹/۵
	کارشناسی ناپیوسته	۱۸۲	۱۳/۱
	کارشناسی پیوسته	۲۲۳	۱۶/۰
	دکترای حرفه ای	۲۰	۱/۴
سهمیه قبولی	سهمیه آزاد	۱۳۵۴	۹۷/۱
	سایر سهمیه ها	۴۰	۲/۹
فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه (سال)	۱-۰	۳۲۱	۲۳/۰
	۳-۲	۷۹۷	۵۷/۲
	۵-۴	۱۵۳	۱۱/۰
	≥۶	۱۱۳	۸/۱
جنس	مؤنث	۹۸۶	۷۰/۷
	مذکر	۴۰۸	۲۹/۳
رده سنی (سال)	≤۱۹	۶۷۴	۴۸/۴
	۲۲-۲۰	۵۴۴	۳۹/۰
	۲۵-۲۳	۱۰۰	۷/۲
	≥۲۶	۶۶	۴/۷
محل سکونت	غیر خوابگاه	۴۳۹	۳۱/۵
	خوابگاه	۹۳۹	۶۷/۴

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

جدول ۲. بروز تجمعی افت تحصیلی و مؤلفه های آن در دانشجویان ورودی سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی لرستان

نام متغیر	فراوانی	درصد
معدل کل نامطلوب	۱۴۶	۱۱/۰
سابقه مشروطی	۱۶	۱/۱
طولانی شدن مدت تحصیل	۲۱۴	۱۵/۴
اخراج از دانشگاه	۴	۰/۳
انصراف از تحصیل	۶۰	۴/۳
افت تحصیلی*	۳۵۰	۲۵/۱

* در ۹۰ دانشجو، دو یا چند مورد از مؤلفه های افت تحصیلی به طور همزمان وجود داشته است .

جدول ۳. بروز تجمعی افت تحصیلی در دانشجویان ورودی سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی لرستان به تفکیک دانشکده، رشته تحصیلی، دوره تحصیلی، مقطع تحصیلی، سهمیه قبولی، فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه، جنس، رده سنی و محل سکونت

نام متغیر	نام رده	افت تحصیلی (درصد)	مقدار احتمال
دانشکده	پزشکی	۳۶/۰	<۰/۰۰۱
	بهداشت	۲۶/۱	
	پیراپزشکی	۱۹/۷	
	پرستاری و مامایی	۹/۲	
	پرستاری الیگودرز	۸/۰	
رشته تحصیلی	علوم آزمایشگاهی	۳۹/۰	<۰/۰۰۱
	بهداشت مبارزه با بیماریها	۴۴/۳	
	بهداشت محیط	۲۹/۳	
	بهداشت حرفه ای	۲۴/۱	
	مهندسی بهداشت محیط	۷/۴	
	فوریت های پزشکی	۳۲/۵	
	اتاق عمل	۲۸/۲	
	هوشبری	۷/۴	
	پرستاری	۱۰/۵	
	مامایی	۲/۲	
	سایر رشته ها	۱۵/۶	
دوره تحصیلی	شبانه	۲۳/۲	۰/۰۰۷
	روزانه	۱۵/۵	
مقطع تحصیلی	کاردانی	۲۷/۲	<۰/۰۰۱
	کارشناسی ناپیوسته	۸/۸	
	کارشناسی پیوسته	۱۰/۳	
	دکترای حرفه ای	۲۰/۰	
سهمیه قبولی	سهمیه آزاد	۲۱/۹	۰/۳۸۳
	سایر سهمیه ها	۲۵/۰	
فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه (سال)	۰-۱	۱۳/۱	<۰/۰۰۱
	۲-۳	۲۴/۶	
	۴-۵	۲۵/۵	
	≥۶	۲۵/۷	
جنس	مونث	۱۷/۲	<۰/۰۰۱
	مذکر	۳۳/۶	
رده سنی (سال)	≤۱۹	۱۹/۰	۰/۰۰۳
	۲۰-۲۲	۲۶/۸	
	۲۳-۲۵	۲۳/۰	
	≥۲۶	۱۳/۶	
محل سکونت	غیر خوابگاه	۱۷/۱	۰/۰۰۱
	خوابگاه	۲۴/۷	

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

جدول ۴. مدل بندی عوامل مرتبط با بروز افت تحصیلی در دانشجویان ورودی سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی لرستان با استفاده از رگرسیون لوجستیک

نام متغیر	نام رده	نسبت شانس	فاصله اطمینان ۹۵ ٪ برای نسبت شانس		مقدار احتمال
			کران پایین	کران بالا	
دانشکده	پزشکی	رده مبنا			
	بهداشت	۰/۴۱۶	۰/۲۶۴	۰/۶۵۶	<۰/۰۰۱
	پیراپزشکی	۰/۲۵۳	۰/۱۵۶	۰/۴۱۲	<۰/۰۰۱
	پرستاری و مامایی	۰/۲۹۲	۰/۱۲۹	۰/۶۵۷	۰/۰۰۳
	پرستاری الیگودرز	۰/۲۹۲	۰/۰۸۰	۱/۰۶۴	۰/۰۶۲
دوره تحصیلی	شبانه	رده مبنا			
	روزانه	۰/۵۵۹	۰/۳۵۳	۰/۸۸۵	۰/۰۱۳
مقطع تحصیلی	کاردانی	رده مبنا			
	کارشناسی ناپیوسته	۰/۲۲۹	۰/۱۲۱	۰/۴۳۶	<۰/۰۰۱
	کارشناسی پیوسته	۰/۴۳۶	۰/۲۰۹	۰/۹۱۰	۰/۰۲۷
	دکترای حرفه ای	۰/۲۹۲	۰/۰۸۵	۰/۹۸۴	۰/۰۵۰
سهمیه قبولی	سهمیه آزاد	رده مبنا			
	سایر سهمیه ها	۱/۴۵۱	۰/۶۳۹	۳/۲۹۷	۰/۳۷۴
فاصله بین اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورود به دانشگاه (سال)	۰-۱	رده مبنا			
	۲-۳	۱/۴۶۹	۰/۹۸۴	۲/۱۹۳	۰/۰۶۰
	۴-۵	۲/۲۱۶	۱/۲۹۸	۳/۷۸۲	۰/۰۰۴
	≥۶	۲/۷۶۰	۱/۵۰۹	۵/۰۴۶	۰/۰۰۱
جنس	مؤنث	رده مبنا			
	مذکر	۲/۴۱۵	۱/۸۱۰	۳/۲۲۳	<۰/۰۰۱
محل سکونت	غیر خوابگاه	رده مبنا			
	خوابگاه	۱/۳۲۸	۱/۰۹۶	۱/۸۴۰	۰/۰۴۸

بحث و نتیجه گیری

در مطالعه حاضر حدود یک چهارم دانشجویان مورد مطالعه دچار افت تحصیلی بودند و بروز افت تحصیلی در گروه های زیر به وضوح بالاتر بود: دانشجویان دانشکده پزشکی و سپس بهداشت، دانشجویان دوره شبانه، دانشجویان مقطع کاردانی و سپس دکترای حرفه ای، دانشجویانی که فاصله اتمام مقطع تحصیلی قبلی و ورودشان به دانشگاه ۲ سال یا بیشتر بوده، دانشجویان مذکر و سرانجام دانشجویان ساکن خوابگاه دانشجویی.

نجیمی و همکاران در مطالعه ای اظهار داشتند که مواردی چون کوریکولوم آموزشی، عوامل مربوط به مدرس، محیط آموزشی، شرایط خانوادگی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی، به ترتیب مهمترین عوامل مرتبط با افت تحصیلی هستند (۱۴). همچنین بر اساس نتایج یک مرور سیستماتیک، نقش عوامل جمعیت شناختی شامل جنسیت، زندگی در خوابگاه، شاغل بودن، تأهل، سهمیه قبولی و فاصله زیاد بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه اهمیت بسیاری دارد (۱۵) که به جز رابطه تأیید شده در مورد سهمیه قبولی، سایر یافته های مطالعه فعلی را تأیید می کند.

در مطالعه چنگیزی آشتیانی و همکاران عوامل مؤثر بر افت تحصیلی عبارت بودند از: پسر بودن، متأهل بودن، معدل دیپلم پائین، شغل آزاد پدر، سطح تحصیلات پائین والدین، مراجعه کمتربه واحد مشاوره دانشجویی، فاصله زیاد بین اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، شاغل بودن، استعمال دخانیات و رضایتمندی کم از رشته تحصیلی (۲). لازم به ذکر است که معنادار بودن اثر جنسیت

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

دانشجو و فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه در مطالعه اخیر با مطالعه حاضر همخوانی دارد.

در پژوهش صورت گرفته توسط تقربی و همکاران عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پیراپزشکی بصورت « پسر بودن، غیر بومی بودن، متأهل بودن، معدل دیپلم غیر تجربی، معدل دیپلم پائین، سهمیه قبولی غیر مناطق، نوع رشته تحصیلی، تحصیل در دوره شبانه یا ناپیوسته، سن بالا، فاصله زیاد اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه و فاصله بالای بین مقاطع تحصیلی» بیان نمودند (۳). لازم به ذکر است که معنادار شدن اثر جنسیت، دوره تحصیلی و فاصله بین مقاطع تحصیلی با مطالعه فعلی همسو می باشد و درضمن معناداری اثر سهمیه قبولی در مطالعه مذکور، نتیجه مطالعه حاضر را تأیید نمی کند.

در مطالعه انجام شده توسط غیبی و همکاران بر روی دانشجویان اهم عوامل مرتبط با افت تحصیلی عبارت بودند از : فاصله بالای بین دیپلم تا ورود به دانشگاه و عدم حضور در کلاس که البته متغیر هایی مانند سن دانشجو، جنس، نوع سهمیه قبولی، بومی یا غیر بومی بودن و سطح تحصیلات والدین را غیر معنادار گزارش نمودند (۵). لازم به ذکر است که نتایج این مطالعه از نظر معنادار شدن اثر فاصله بین دیپلم تا ورود به دانشگاه و عدم معناداری اثر سهمیه قبولی با مطالعه فعلی همخوانی داشته ولی از نظر عدم معناداری جنس دانشجو با یافته های مطالعه حاضر در تناقض است.

در مطالعه صورت گرفته توسط نظری و شریف نیا بر روی دانشجویان پرستاری، متغیرهای تأثیرگذار بر افت تحصیلی عبارت بودند از: متأهل بودن، سکونت درغیرخوابگاه، سهمیه قبولی غیر منطقه ۱، عدم علاقه به رشته تحصیلی، سواد زیر دیپلم والدین و نداشتن مشاوره تحصیلی و البته متغیرهایی نظیر دوره تحصیلی (روزانه-شبانه)، داشتن شغل اضافی، نگرش ضعیف به آینده شغلی و داشتن فعالیت پژوهشی غیر معنادار تشخیص داده شوند (۶). لازم به ذکر است که نتایج این مطالعه از نظر معنادار نشدن اثر دوره تحصیلی (روزانه-شبانه) با مطالعه حاضر همخوانی ندارد.

در مطالعه عالیخانی و همکاران بر روی دانشجویان ، اهم متغیرهای مرتبط با افت تحصیلی عبارت بودند از: سن بالا، معدل دیپلم پائین، سکونت در غیر خوابگاه، استفاده از سهمیه ایثارگران و دارا بودن شغل جنبی و البته متغیرهای چون متأهل بودن، جنسیت و سطح تحصیلات والدین معنا دار تشخیص داده نشد (۱۰). نتایج این مطالعه از حیث تأثیر متغیرهای سکونت در غیر خوابگاه و استفاده از سهمیه ایثارگران و نیز عدم معناداری اثر جنسیت با مطالعه حاضر همخوانی ندارد.

در مطالعه اسکندری و همکاران عوامل مرتبط با افت تحصیلی عبارت از سن دانشجو، جنسیت دانشجو و سهمیه قبولی ذکر گردیده است (۱۲) که البته تأیید اثر جنسیت دانشجو و سهمیه قبولی در مطالعه نامبرده با مطالعه فعلی هم راستا می باشد.

ایزدی ثابت و همکاران در مطالعه دانشجویان ۷ دانشگاه علوم پزشکی به این نتیجه رسیدند که افت تحصیلی با متغیرهای جنسیت، مقطع تحصیلی و نوع سهمیه ورودی ارتباط معناداری دارد (۱۶) که البته تأیید رابطه افت تحصیلی با جنسیت و مقطع تحصیلی در مطالعه نامبرده با مطالعه فعلی همخوانی دارد ولی معناداری نوع سهمیه ورودی، یافته های مطالعه حاضر را تأیید نمی کند. در مطالعه سمویی و همکاران نیز بر نقش متغیرهای سن و جنس دانشجو بر افت تحصیلی (در کنار سایر متغیرها) تأکید گردید که معناداری اثر جنسیت دانشجو در این مطالعه، مؤید مطالعه حاضر است (۱۷).

و سرانجام در مطالعه اوگنلر و سلوی بر روی دانشجویان کشور ترکیه اظهار گردید که وضعیت تحصیلی در دانشجویان دختر بهتر از دانشجویان پسر است که در تأیید مطالعه فعلی بود ولی از طرف دیگر اظهار داشتند که

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

دانشجویان ساکن خوابگاه های دانشجویی وضعیت تحصیلی بهتری دارند که با مطالعه فعلی در تناقض است (۱۸). علت این عدم توافق را می توان در شرایط متفاوت خوابگاه های دانشجویی در این دو مطالعه جستجو کرد.

مهمترین دلیل وجود برخی تناقضات بین مطالعه حاضر و سایر مطالعات مشابه را می توان در انتخاب معیارهای متفاوت جهت تعریف افت تحصیلی، ترکیب متفاوت دانشجویان دانشگاه های مختلف از نظر جمعیت شناختی، تیپ متفاوت دانشگاهها و در نتیجه دسترسی متفاوت به امکانات آموزشی و رفاهی، استفاده از متغیرهای مستقل متفاوت جهت مدل بندی، انتخاب روش آنالیز آماری متفاوت و بعضاً نامناسب و خصوصاً عدم توجه به همخطی بین متغیرهای مستقل در مدل بندی آماری این مطالعات دانست.

مهمترین نقطه قوت مطالعه حاضر در انتخاب معیارهای متعدد جهت تعریف افت تحصیلی، حجم نمونه بالای مورد استفاده و نیز توجه به پدیده همخطی در مدل بندی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی بوده است. درضمن مهمترین محدودیت این مطالعه، گذشته نگر بودن و استفاده از پرونده های موجود بوده که در نتیجه امکان استفاده از سایر متغیرهای مهم را با مشکل مواجه نمود؛ لذا جهت تحقیقات آتی پیشنهاد می گردد از مطالعات همگروهی آینده نگر و متغیرهای بیشتری جهت مدل بندی داده ها استفاده گردد. درضمن با توجه به بروز بالای افت تحصیلی، پیشنهاد می شود تا افراد در معرض خطر شناسایی شده در این مطالعه از همان ابتدای تحصیل به مراکز مشاوره یا اساتید راهنمای آموزشی معرفی گردند و مورد توجه و پیگیری ویژه قرار گیرند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از یک طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی لرستان تحت عنوان « بررسی شیوع افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان » است که تحت حمایت معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه انجام شده است که بدین وسیله قدردانی می گردد.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

References

1. Tamannaifar MR, Niazi M, Amini M. Factors Influencing Students' Underachievement. Daneshvar Raftar. 2007; 14(24): 39-52. (In Persian)
2. Changizi Ashtiani S, Shamsi M, Mohammad Beygi AAF. Frequency of Educational Decline and Some Effective Factors of Student's Opinion in Arak University of Medical Sciences, 2009. Arak Medical University Journal (AMUJ): 2010; 12(4): 24-33. (In Persian)
3. Tagharobi Z, Fakharian E, Mirhosseini FAS, Rasoulinezhad SA, Akbari H, Ameli H. Survey of Educational Drop-out Indexes and its Related Factors in Alumni of Paramedical Faculty of Kashan Medical University. Journal of Babol University of Medical Sciences (JBUMS).2010; 12(1): 76-89. (In Persian)
4. Deh Bozorgi GHR, Mooseli HA. A Survey on Dropout Risk Factors among Medical Students (Shiraz Medical University; 1999). Journal of Babol University of Medical Sciences (JBUMS). 2003; 5(2): 74-78. (In Persian)
5. Gheibi SH, Mohammad Loo R, Moosavi Vaezi SJ, Yekta Z, Rezapour A, Kafili M. Academic Failure and its Underlying Factors in Medical Students of Urmia University of Medical Sciences. Strides in Development of Medical Education. 2011; 7(2): 141-146. (In Persian)
6. Nazari R, Sharifnia SH. Investigating the Causes of Nursing Student Drop out. Journal of Babol University of Medical Sciences (JBUMS). 2010; 12(1): 90-94. (In Persian)
7. Najafipour S, Yektatalab SH. The Prevalence of Depression among the Students of Jahrom University of Medical Sciences and its Relationship with Academic Failure. Pars Journal of Medical Sciences (Jahrom Medical Journal). 2008-2009; 6(2): 27-37. (In Persian)
8. Raoufi MB, Sedaghat K, Hanaei J, Khodadadi KH, Nazari M, Pouzesh SH, Asgari AR. Effective Familial– Individual Factors on Drop-out of the students of Tabriz University of Medical Sciences in Academic Year (2005-2006). Medical Journal of Tabriz University of Medical Sciences. 2008; 29(4): 113-115. (In Persian)
9. Deh Bozorgi GHR, Mooseli HA. The Assessment of Educational Drop-out Risk Factors among Medical Students. Iranian Journal of Medical Education. 2002; 2(2): 21-21. (In Persian)
10. Alikhani SH, Markazi Moghadam N, Zand Begleh M, Broumand S. Evaluation of Influencing Factors of Educational Decline of Nursing Students of Army University of Medical Sciences Between 1380 and 1383. Annals of Military and Health Sciences Research. 2006; 4(4): 819-824. (In Persian)
11. Ghasemi F, Hasanvand S, Valizadeh F. Frequency of academic failure and its associated factors from the viewpoint of students with and without academic failure in the Faculty of Nursing and Midwifery, Khoramabad, Iran. Journal of Nursing Education. 1393; 3(1): 71-79. (In Persian)

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]

12. Eskandari M, Rostami A, Hojati A, Kolifarhood G. Trends of Academic Failure and Its Demographic Determinants among Medical Students in Zanjan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2014; 14(2): 174-183. (In Persian)
13. Hesam M, Sanagoo A. Academic Under-achievement and Some Related Factors Associated with Academic Satisfaction in Golestan University of Medical Sciences' Students. Journal of Research Development in Nursing & Midwifery. 2012; 9(2): 90-96. (In Persian)
14. Najimi A, Sharifirad G, Amini MM, Meftagh SD. Academic failure and students' viewpoint: The influence of individual, internal and external organizational factors. J Educ Health Promot. 2013; 2:22.
15. Fata L, Azari SH, Baradaran H, Atlasi R. A Systematic Review of the Evaluation of Academic Decline in Medical Students. Strides in Development of Medical Education. 2013; 10(2): 31-38. (In Persian)
16. Izadi Sabet F, Ghavami H, Hesam M, Abbasian M, Goghataei MJ, Abbasnejad AA, et al. Factors Affecting Academic Failure In Region II Medical Universities Students. Journal of Paramedical Sciences. 2015; 6(2): 53-58.
17. Samouei R, Fooladvand M, Janghorban SH, Khorvash F. Predicting the educational performance of Isfahan University students of medical sciences based on their behavior profile, mental health and demographic characteristic. J Educ Health Promot. 2015; 4:44.
18. Ogenler O, Selvi H. Variables affecting medical faculty students' achievement: a mersin university sample. Iran Red Crescent Med J. 2014; 16(3): e14648.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-08]